ÇAĞIN ENKAZINDAN HİKMETİN İNŞASINA

Ahmet TÜRKAN

İçindekiler

LOKMAN (A.S.)'IN ÖĞÜTLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA 3
Giriş: Çağın Enkazından Hikmetin İnşasına 3
Mukaddime: Hikmetin İzinde Bir Şahsiyet İnşası 4
Dua: Hikmete Ram Olmak 4
HAZRETİ LOKMAN (A.S.)'IN NASİHATLERİ VE ANALİZLERİMİZ 4
Allah'a ortak koşma 5
Tefsirdeki Öğütler 6
Tövbeyi geciktirme 7
İlim meclislerine katıl 9
Kendi milletinin kızıyla evlen 10
Kötü komşudan uzak dur 12
Borçlanmaktan uzak dur 13
Orta yolu tut 15
ERDEMLERİN ELE ALINIŞI VE TEMELLENDİRİLMESİ 16
Atıp tutma 18
Şiddetten sakın 19
Yemekte şunlara dikkat et 21
Dilini tut 23
İlk maddeden bu tarafa kadar olan nasihatleri bir analiz çatısında birleştirelim 25
Hüküm ve Hikmet Metni: Erdemli İnsanın Anayasası 27
Netice-i Kelâm: Şahsiyetin Mimarı Olmak 27

LOKMAN (A.S.)'IN ÖĞÜTLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

بِسْـــــــــــــمِ االلهالرَّحْمَنِ االرَّحِيم

Bismillâhirrahmânirrahîm

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَوَّرَ قُلُوبَ الْعَارِفِينَ بِنُورِ الْمَعْرِفَةِ وَالتَّوْحِيدِ، وَزَيَّنَ عُقُولَ الْمُتَفَكِّرِينَ بِحَقَائِقِ الْإِيمَانِ وَالتَّجْرِيدِ

Hamd; marifet ve tevhid nuruyla ariflerin kalplerini aydınlatan, iman ve tecrit hakikatleriyle mütefekkirlerin akıllarını ziynetlendiren Allah'a mahsustur. O Allah ki; kalbi zikir mahalli, ruhu muhabbet makamı, aklı ise hikmet madeni kılmıştır. Varlığı mahlukata "burhan", kelamı kalplere "şifa", zatı ise her türlü idrakin fevkindedir.

وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي كَانَ قَلْبُهُ مَهْبِطَ الْوَحْيِ وَالسَّكِينَةِ، وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَهْلِ الصِّدْقِ وَالْعَزِيمَةِ.

Salât ve selâm; kalbi vahyin ve sekînetin tecelli merkezi olan, insanlığı "esfel-i sâfilîn" karanlığından "ahsen-i takvîm" aydınlığına çıkaran rehberimiz, Efendimiz Hazret-i Muhammed'in (sav) üzerine olsun. Yine selâm; O'nun temiz ehl-i beytine, kalpleri sadakatle mühürlenmiş ashabına ve hakikat yolunun tüm yolcularına olsun.

Bu çalışmamız Hazreti Lokman (a.s.)'ın Kur'an'da geçen nasihatlerini Erdemli İnsan Modeli kitabımızla harmanlayarak günümüz insanı üzerine hikmet inşasını tekrar değerlendirmek üzerine yapılmıştır.

Giriş: Çağın Enkazından Hikmetin İnşasına

Modern dünya, insanı "özne" olmaktan çıkarıp birer "nesneye" dönüştürme gayretindedir. "Erdemli İnsan Modeli" çalışmalarımızda vurguladığımız üzere; bugünün insanı, sadece teknik bilgiyle donatılmış birer **"mütehassıs"** olma yolunda ilerlerken, ruhunu ve hikmetini yitirme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Uzmanlaştıkça derinliğini kaybeden, sosyal medyanın gürültüsünde kendi sesine yabancılaşan birey, artık "nasıl yaşanır?" sorusuna sadece mekanik cevaplar verebilmektedir.

"Erdemli İnsan Modeli"nde savunduğumuz en temel tez; insanın ancak **farkındalık, öz-denetim ve kadim bir nizamla** yeniden ayağa kalkabileceğidir. Bu nizamın kökleri ise tarihin tozlu sayfalarında değil, insan ruhunun derinliklerinde saklıdır. İşte bu noktada, binlerce yıl ötesinden gelen bir ses; Hazret-i Lokman'ın evladına fısıldadığı o sarsılmaz düsturlar, bizim "Erdemli İnsan" mimarimizin eksik parçalarını tamamlamaktadır.

Sözü az olanın vakarını, kalbi şeffaf olanın derinliğini ve Allah'tan gelene razı olanın hürriyetini anlatan bu öğütler, kitabımızda inşa etmeye çalıştığımız **"Yeni İnsan"** portresinin ruhunu oluşturur. Şimdi, bu çağdaş arayışımızı, "Kur'ân'ın Hikmetle Müjdelediği Muallim" Hazret-i Lokman'ın şifa veren sözleriyle buluşturma vaktidir.

Mukaddime: Hikmetin İzinde Bir Şahsiyet İnşası

Zamanın gürültüsünün ruhları sağırlaştırdığı, hızın ve hazzın insanı kendi hakikatinden kopardığı bir çağda yaşıyoruz. "Görünmenin" olmaktan, "sahip olmanın" ise erdemden daha kıymetli sayıldığı bu modern karmaşa içerisinde; insan, kaybettiği pusulasını nerede arayacağını bilemez hale gelmiştir.

Elinizdeki bu çalışma, Hazret-i Lokman'ın tefsirlerde yankılanan o eşsiz sadâsının bir derlemesidir. Burada; kibrin karşısında **vakar**, borcun karşısında **özgürlük**, cahilin karşısında **sükût** vardır. Amacımız; mütehassısın soğuk bilgisinden, âlimin ve erdemli insanın sıcak hikmetine bir köprü kurabilmektir.

Dua: Hikmete Ram Olmak

"Allah'ım!

Bize hikmeti veren, kalplerimizi iman ile süsleyen Sensin. Okuduğumuz bu Lokmanî öğütleri; sadece zihnimizde kalan birer cümle değil, hayatımıza yön veren birer pusula eyle.

Ey Rabbimiz! Bizi, içini dışından daha çok süsleyenlerden eyle. Bizi, halkın baktığı yer olan dışımızla değil, Senin baktığın yer olan içimizle aziz kıl. Dilimizi boş sözden, gönlümüzü yersiz hırstan, hayatımızı ise zillet getirecek borçtan muhafaza eyle. Dünya denizi bizi yutmadan, takva gemimizle selâmet sahiline ulaşmayı bizlere lütfeyle.

Âmin."

HAZRETİ LOKMAN (A.S.)'IN NASİHATLERİ VE ANALİZLERİMİZ

Hazret-i Lokman ilim ve hikmetiyle dillere destan bir zattır. Bunun içindir ki, kendisine Lokman Hakîm, denmiştir. Hz. Lokman, ismi Kur'ân'da da geçen, peygamber veya veli olduğu hakkında kesin bir bilgi bulunmayan bir mânâ büyüğüdür. Lokman (a.s.)'ın oğluna nasihatleri Ailede adab-ı muaşeret eğitiminin en üst noktasını teşkil etmektedir. Bu hususların iyi bilinmesi ve evlatlarına bu nasihatleri usulüne uygun bir şeklde aktarması elzemdir. Lokman (a.s.)'ın nasihatleri hikmetin ve babacan tavrın zirvesidir.

İslâm tarihinde Hazret-i Lokman'ın hikmetli sözleri, vecizeleri, öğütleri ve tavsiyeleri meşhurdur.

Hafs bin Ömer'in rivayetine göre, Hz. Lokman yanına bir torba hardal tanesi koyarak oğluna öğüt vermeye başlar. Her öğüt verdikçe torbadan bir hardal çıkarır. Sonunda torbadaki hardal tükenir ve oğluna da şöyle der:

"Ey oğul, sana o kadar öğüt verdim ki, şayet bu öğütler bir dağa verilseydi, dağ yarılırdı."[1]

Hz. Lokman'ın Saran ismindeki bu oğlu babasının verdiği bütün öğütlere uymuştu.

Lokman Aleyhisselam'ın hikmetli sözlerinin asıl kaynağı Kur'ân-ı Kerimdir.

[1] ibni Kesîr Tercümesi, 12:6409.

O halde Kur'ân-ı Kerimde yer alan bu öğütler tefsirlerde de genişçe bulunur. Cenab-ı Hak, Hazret-i Lokman'ın dilinden bu sözleri şu âyetlerle (meâlen) beyan buyurur:

Allah'a ortak koşma

"Hani Lokman oğluna öğüt verirken demişti ki, 'Oğlum (ey oğul!) Allah'a ortak koşma. Muhakkak ki şirk pek büyük bir zulümdür.

Allah her yaptığını ortaya çıkarır

"Oğlum, eğer yaptığın iş hardal tanesi kadar bile olsa ve bir taş içine girse, Allah onu ortaya çıkarır. Muhakkak ki, Allah en gizli işleri bütün inceliğiyle bilir, O her şeyden hakkıyla haberdardır.
Namazını dosdoğru kıl

"Oğlum, namazını dosdoğru kıl. İyiliği tavsiye et, kötülükten sakındır. Başına gelene sabret. Şüphesiz ki bunlar uğrunda azim ve sebat edilmeye değer işlerdendir.

Kasılarak yürüme, yavaş konuş

"Gururlanıp insanlardan yüzünü çevirme. Yeryüzünde kasılarak yürüme. Çünkü Allah büyüklük taslayan ve övünenleri sevmez.

"Yürüyüşünde mutedil ol. Sesini alçalt. Seslerin en çirkini, şüphesiz ki, eşeklerin sesidir.

Analizimizi basamak basamak yapacağız. Başlangıç olarak buraya kadar ele aldığımız nasihatleri inceleyerek başlayalım. Sonrasında nasihatleri yazacak ve gruplar halinde analizimizi yapacağız. Gruplar bize analizimi bir mantık üzerine oturtmamızı sağlayacaktır. Erdemli İnsanın inşasında düsturumuz olacaklardır.

Hz. Lokman'ın (a.s.) bu nasihatleri, aslında bir **"Erdemli İnsan İnşa Etme Protokolü"**dür. Erdemli İnsan Modeli kitabımızda yer alan "kendilik" ve "erdem" çalışmalarımızla bu nasihatleri birleştirdiğimizde, karşımıza insanın dünyadaki varoluşunu **"İçsel Denge"** ve **"Dışsal Davranış"** olarak ikiye ayıran muazzam bir harita çıkıyor.

Bu maddeleri "erdemli insan modeli" perspektifimizle analiz etmeye başlayalım:

1. İman ve Farkındalık (Allah'a Ortak Koşmamak ve Murakabe)

"Oğlum! Allah'a ortak koşma... Hardal tanesi kadar bile olsa Allah onu ortaya çıkarır."

- **Analizimiz:** İnsanın kendi üzerindeki otoriteyi (nefsini veya arzularını) ilahlaştırmamasıdır. Şirk, sadece putlara tapmak değil, insanın "kendini merkeze alması" ve "kendini her şeyin sahibi görmesi" halidir.
- **Felsefi Derinlik:** Hardal tanesi vurgusu, **"Mutlak Farkındalık"** (Murakabe) halidir. Erdemli İnsan Modeli çalışmamızda bahsettiğimiz "İçsel Muhasebe"nin İlahî yansımasıdır. İnsan, yaptıklarının kaybolmadığını, aslında kendi ruhuna (kendiliğine) işlendiğini fark ettiğinde, dışarıdan bir baskıya ihtiyaç duymadan erdemli yaşar.

2. İbadet ve Aksiyon (Namazı Kıl, İyiliği Emret, Sabret)

"Namazını dosdoğru kıl, iyiliği tavsiye et, kötülükten sakındır, başına gelene sabret."

- Buradaki "İyiliği tavsiye etmek", bahsettiğimiz "erdemleri sadece kendine saklamayıp yayma" görevidir.
- **Sosyal Denge:** Namaz, insanın kendi içsel "itidalini" (dengesini) kurduğu ana limandır. Ancak Hz. Lokman burada; namazdan hemen sonra "iyiliği yaymayı" ve "sabretmeyi" ekler. Bu, **"Erdem, ahlak kurallarına karşı pasif bir boyun eğme değildir"** tespitimizin tam karşılığıdır. Erdemli insan, iyiliği toplumsal bir hareket haline getiren kişidir. Erdemli olmak aktif bir harekettir.

3. Zarafet ve Estetik (Kasılarak Yürüme, Yavaş Konuş)

"Gururlanıp yüzünü çevirme, kasılarak yürüme... Yürüyüşünde mutedil ol, sesini alçalt."

- Bu, beden dilinin ruhun aynası olmasıdır. Modern dünyada başarı; "kasılarak yürümek", "sesini yükseltmek" ve "öne çıkmak" olarak pazarlanıyor. Hz. Lokman ise erdemin **"alçakgönüllülük"** ve **"itidal"** ile geldiğini söylüyor. Erdemli İnsan Modeli çalışmamızda Kişisel gelişimin amacının insanı pazarlama uzmanı olarak yetiştirip ahlak ve erdemi ıskaladığını anlatmıştık. Bu konu tam da pazarlama metaforunun aksi ile birebir örtüşmektedir.
- **Sosyal Hukuk:** "İnsanlardan yüz çevirme" ifadesi, Erdemli İnsan Modelinde "huzurevine terk edilen anne baba" örneğimizdeki yabancılaşmanın tam zıddıdır. İnsan, kendi "hudutlarını" bildiği ölçüde başkasına karşı alçakgönüllü olabilir.

Tefsirdeki Öğütler

Hazret-i Lokman'ın Kur'ân'da geçen öğütleri, aynı sûrenin tefsirlerinde genişletilerek verilir. Hazret-i Lokman'ın tefsirlerde geçen öğütlerinden ve hikmetli sözlerinden bazıları şöyledir:
Takvayı esas al
Ey oğul!
Takvayı kendin için kârlı bir ticaret olarak kabul et. Çünkü böyle ticaretler sonsuz kazançlar temin eder.
Merasimlere katıl
Ey oğul!
Cenaze merasimlerine katıl. Düğün merasimlerinden de uzak durmaya çalış. Çünkü cenaze sana âhireti hatırlatır; düğün ise dünyaya çeker.
Horozdan geri kalma
Ey oğul!
Horozdan daha geri kalma. Çünkü sen uykunun derinliklerinde iken, o dünyayı sese vererek insanları uykudan uyandırmaya çalışır.

Hz. Lokman'ın bu tefsir kaynaklı nasihatleri, adeta bir **"Erdemli İnsan'ın Kullanım Kılavuzu"** gibidir. Bu maddeler, modern insanın "konfor ve haz" arayışına karşı, "sorumluluk ve bilinç" merkezli bir hayatın anahtarlarını sunuyor.

"Erdemli İnsan Modeli" çalışmamızla bu maddeleri eşleştirdiğimizde, ortaya çıkan **üç temel ekseni** şu şekilde analiz edebiliriz:

1. "İçsel Denge ve İrade Terbiyesi" (Takva, Tövbe, Sükût)

- **"Takvayı kârlı bir ticaret olarak kabul et":** Bu, erdemin bir maliyet değil, bir **yatırım** olduğunu gösterir. Kitabımızdaki "İdeal Ben" ile "Mevcut Ben" arasındaki uyumu, işte bu "manevi ticaret" sağlar.
- **"Söz gümüşse, sükût altındır":** Günümüzün "herkesin konuştuğu ama kimsenin dinlemediği" gürültü toplumunda, susmayı bilmek bir **irade gücüdür**. Erdemli insan, neyi söyleyeceğini bildiği kadar, neyi söylemeyeceğini de bilen kişidir.

2. "Sosyal Filtreler ve Çevre Seçimi" (Cahil, Ahmak ve Âlim İlişkisi)

- **"Ahmak adama laf anlatmak, kaya taşımaktan zordur":** Bu, kitabımızdaki "doğru muhatap seçimi" meselesine ışık tutuyor. Zaman, erdemli insanın en kıymetli sermayesidir. Enerjisini, kendi gerçeğini inkâr eden birine anlatmaya harcamak, o sermayeyi tüketmektir.
- **"Âlimlerin meclisinde bulun":** Bu, bir "sosyal ağ" tavsiyesidir. "Mütehassıs ve Âlim" ayrımımızın da sağlamasıdır bu madde. Erdem, tek başına değil, "hikmet ehliyle" omuz omuza yürürken gelişir.

3. "Ontolojik Duruş ve Özgüven" (İşini Kendin Gör, Kendi Özünle Üret)

- **"Kendi işini kendin gör":** Bu, bir erdemli insanın "kendi ayakları üzerinde durma" (otonomi) ilkesidir. Modernizmin insanı "tüketici ve bağımlı" yapma çabasına karşı, Hz. Lokman "kendi özünle üret" diyor.
- **"Horozdan geri kalma":** Yani, uyanık ol. Başkaları gaflet uykusundayken, sen hakikatin sesi ol. Bu, kitabımızdaki **"Farkındalık"** tanımımızın tam karşılığıdır: "Şimdi ve burada olanı, en berrak haliyle görmek ve sesini yükseltmek."

Tövbeyi geciktirme

Ey oğul!

Tövbeyi geciktirme. Çünkü ölüm ansızın geliverir.

Cahille dost olma

Ey oğul!

Cahil kimselerle dostluk kurma. Çünkü onunla dost olursan, kendi yaptıklarını senin hoş karşıladığını sanır.

Allah'tan kork

Ey oğul!

Allah'tan hakkıyla kork. Kalbinin bozuk olduğunu bildiğin halde başkalarının sana saygı göstermesi için takva ehli olduğunu ihsas ettirme.

Susmak altındır

Ey oğul!

Şimdiye kadar susmaktan dolayı hiç pişmanlık duymadım. Çünkü söz gümüşse, sükût altındır.

Günahlardan sakın

Ey oğul!

Kötülük ve günahlar senden sakındığı gibi, yani işlemedikçe sana dokunmadığı gibi, sen de onlardan sakın. Çünkü kötülük kötülüğü, günah da günahı çeker.

Bu maddeler, Hz. Lokman'ın **"Erdemli İnsan Modeli"** için belirlediği adeta bir **"Savunma ve İnşa Mekanizması"**. Gelin, bu maddeleri daha önceki tezlerimizle (özellikle "farkındalık, öz-bilinç ve taklit etmeyen bir dindarlık") merkeze alarak inceleyelim:

1. Tövbe ve Ölümün Gerçekliği (Zaman Bilinci)

- **Analiz:** Modern insan, ölümü "hayatın bir parçası" değil, "hayatı bitiren bir arıza" olarak görür. Bu yüzden sürekli erteler; yarın düzeleceğini sanır. Oysa "Tövbe ve Farkındalık" çalışmamızda vurguladığımız gibi; **tövbe, bir arınma, bir "uyanış" anıdır.** Ölümü ansızın gelecek bir gerçek olarak kabul etmek, insanı "şimdi ve burada" sorumlu kılmaktır. Erdemli insan, erteleyen değil, "an"ın hakkını veren kişidir.

2. Dostluk ve Çevre Seçimi (Cahil ile Dostluk)

- **Analiz:** "Kendi yaptıklarını senin hoş karşıladığını sanır." Bu, sosyal çevrenin insanın **ahlaki standartlarını nasıl aşağıya çektiğini** (normalize etme süreci) anlatan harika bir psikolojik tespit. Erdemli insan, etrafındaki "cahil" (hakikatten kopuk) insanların sessiz onayını alarak kendi hatalarını meşrulaştıran değil; hata yaptığında onu yüzüne vuracak, yani ona **"ayna olacak"** dostlar arayan kişidir.

3. İkiyüzlülükten Kaçış (Allah'tan Kork ve Takva Taslama)

- **Analiz:** Bu madde, "Mütehassıs ile Âlim" ayrımımızın tam kalbinde yer alıyor. İnsanların gözündeki "takva ehli" imajı ile kalbinin derinliklerindeki hakikat arasındaki boşluk... Kitabımızdaki **"rol yapmama"** ve **"içsel bütünlük"** vurgusunun ilahi temeli burası. Erdemli insan, başkalarının takdirine muhtaç bir "vitrin" değil, Yaradan'ın huzurunda çıplak bir "varlık"tır.

4. Sükûtun Gücü (Söz ve Sükût)

- **Analiz:** Sükût, sadece susmak değil; **zihinsel bir filtredir.** Bugünün "her konuda bir fikri olma" zorunluluğu altında, konuşarak kendi iç boşluğunu kapatmaya çalışan insanlar var.

Sükût, insanın kendi iç dünyasındaki gürültüyü duymasını sağlar. Kitabımızda bahsettiğimiz o "gerçek farkındalık" dediğimiz şey, ancak bu sessizliğin içine dalınca mümkün olur.

5. Günahın Çekim Gücü (Günahdan Sakın)

- **Analiz:** "Günah günahı çeker." Bu, psikolojideki **"Kırık Cam Teorisi"** gibidir. İnsan bir kez sınırı ihlal ettiğinde, ikincisi daha kolay, üçüncüsü alışkanlık haline gelir. Erdemli insan, günahın "taviz" olduğunu bilir. Bir taviz, diğerini doğurur. İnsanın kendi ahlaki sınırlarını koruması, "ilk hataya" karşı gösterdiği o sert direnişle başlar.

İlim meclislerine katıl

Ey oğul!

Âlimlerin meclisinde bulun. Hikmet ehlinin sohbetlerini dinle. Çünkü Allah kuru toprağı yağmurla nasıl canlandırırsa, ölmüş kalpleri de hikmetli sözlerle öyle diriltir."[2]

Yalandan sakın

Ey oğul!

Allah, yalancının yüz suyunu kurutur, haya duygusunu giderir. Ahlâksız kimsenin de sıkıntısı hiç eksik olmaz.

Ahmak adamdan uzak dur

Ey oğul!

Kayaları uzaklara taşımak, ahmak adama laf anlatmaktan daha kolaydır.

Kendi işini kendin gör

Ey oğul!

Cahili vasıta olarak kullanmaktan, işini gördürmekten uzak dur. Şayet akıllı birisini bulamazsan kendi işini kendin gör.

Hz. Lokman'ın bu kısımda yer alan nasihatleri adeta bir **"entelektüel ve ahlaki özgürleşme manifestosu"** gibi. "Alaturka Laiklik" kitabımızda eleştirdiğimiz o "devletin yetiştirdiği mütehassıs" profilinin panzehiri burada gizli.

Bu maddeleri "Erdemli İnsan" mimarimizle süzgeçten geçirelim:

1. İlim Meclisi ve Kalbin Dirilişi (Âlim ile Mütehassıs Ayrımı)

- **Analiz:** *"Kuru toprağı yağmurun canlandırması..."* Bu, bilginin sadece bir veri transferi değil, **bir ruh transferi** olduğunu gösterir. "Mütehassıs ve Âlim" ayrımımızın tam karşılığı burada. Mütehassıs bilgiye hakimdir ama ruhu ölü olabilir; çünkü o sadece "zekâ oyunu" oynar. Âlim ise "hikmet" ehli olduğu için, sözüyle sadece zihni değil, kalbi de diriltir.

[2] Tefsîrü's-Sâvî, 3:255-256.

- **Erdemli İnsan:** Erdemli insan, sadece bilgiyi tüketen değil, bilginin "ateşini" (takvayı ve derinliği) arayan, onu bulduğunda da kalbini o yağmurla yeşerten kişidir.

2. Yalan ve Haya (İnsanlık Onurunun Korunması)

- **Analiz:** "Yalancının yüz suyunu kurutmak..." Harika bir ifade. Yalan, insanın sadece toplumsal itibarını değil, aslında kendi içindeki **"haya duygusunu"** (yani insani olanı) kurutur. "Erdemli İnsan" modelimizde, yalan bir strateji aracı değil, bir **"kişilik intiharı"** olarak tanımlanır.
- **Erdemli İnsan:** Erdemli insan için "yalan söylememek" bir kural değil, "haya duygusunun bir sonucudur".

3. Zaman ve Enerji Yönetimi (Ahmak ile İlişki- İşini Kendin Gör)

- **Analiz:** Bu maddeler, Hz. Lokman'ın ne kadar pratik ve **"gerçekçi bir hikmet"** anlayışına sahip olduğunu gösteriyor. Ahmak adama laf anlatmak için verilen örnek (kayaları taşımak), aslında **"kime yatırım yapmalı?"** sorusunun cevabıdır.
- **Erdemli İnsan:** Bugünün dünyasında "herkesle iyi geçinme" veya "herkesi ikna etme" zorunluluğu, insanı erdemli olmaktan uzaklaştırıyor. Erdemli insan; enerjisini, ancak onu alacak "kabiliyetli toprak" (akıllı kişi) ile buluşturur. Eğer öyle biri yoksa, **kendi işini kendin gör** diyerek bağımsızlığını ve onurunu korur. Başkasına muhtaç olmak, erdemi zedeleyen bir prangadır.

Kendi milletinin kızıyla evlen

Ey oğul!

Kendi milletinden olmayan bir kızla evlenme. Aksi takdirde çocukların ileride sıkıntıdan kurtulamazlar.

Ey oğul!

Öyle bir zaman gelecek ki, sabırlı insanların bile yüzü gülmez olacaktır.

Allah'ın anıldığı meclislere katıl

Ey oğul!

Katılacağın meclisleri kendin ara bul. Allah'ın anıldığı meclisleri bulunca hemen oturuver. Çünkü âlim isen ilmin artar, cahil isen yeni bir şeyi öğrenmiş olursun. Oraya inen rahmetten sen de payını alırsın. Allah'ın anılmadığı meclislere hiç katılma. Çünkü âlim de olsan, cahil de olsan zarar görürsün. Ayrıca oraya inecek olan İlâhî gazaptan sen de nasibini alırsın.

Ey oğul!

Sofrana takva ehli mü'minleri davet et.

Tecrübe sahipleriyle istişare et

Ey oğul!

Her işinde ilim ve tecrübe sahibi kimselerle istişare et, onların fikrini almaya çalış.

Takvadan bir gemi edin

Ey oğul!

Dünya dipsiz bir denizdir. Onda niceleri boğulmuştur. Bunun için takvadan bir gemi edin. İçine îmânı yükle. Tevekkül yelkeniyle açıl. Ancak bu şekilde selâmetle yol alır, sahile çıkarsın.

Hz. Lokman'ın bu öğütleri, aslında **"Erdemli İnsan"**ın bir dış kabuk değil, bir **"yaşam tercihi ve çevre mühendisliği"** olduğunu bize kanıtlıyor. Özellikle **"Takvadan bir gemi edin"** metaforu, çalışmalarımızda sıkça vurguladığımız o "dünyevi ve uhrevi denge" meselesinin zirvesidir.

Bu maddeleri "Erdemli İnsan" mimarimizle analiz edelim:

1. Sosyal Mühendislik: Meclis Seçimi ve "Rahmet" Havası

- **Analiz:** "Allah'ın anıldığı meclis" vurgusu, bugünün dijital dünyasında **"dijital meclislerimize"** ne kadar uyarlanabilir? Hz. Lokman burada sadece fiziksel bir mekândan bahsetmiyor; bir "zihinsel frekanstan" bahsediyor.
- **Erdemli İnsan Modeli:** Erdemli insan, oturduğu sofrayı (kimlerle yemek yediğini), girdiği meclisi ve takip ettiği dijital içerikleri birer **"filitre"**den geçiren kişidir. Çünkü insan, beraberinde olduğu meclisin rengine boyanır. Tezimizle birleştirirsek; takva sahibiyle oturmak, sadece bir dini vecibe değil, **"entelektüel ve ruhsal bir hijyen"** yöntemidir.

2. İstişare ve Tecrübenin Önemi (Bireyselciliğe Karşı)

- **Analiz:** "Kendi işini kendin gör" ile "Tecrübe sahibiyle istişare et" arasında harika bir denge var. Hz. Lokman, insana özgüven veriyor ama **"ben her şeyi bilirim"** kibrini kırıyor.
- **Erdemli İnsan Modeli:** Erdemli insan, "kendi işini yapabilecek iradeye" sahip ama "karar alırken hikmetin sesini" (istişareyi) duyabilecek kadar alçakgönüllüdür. Bu, bahsettiğimiz "Mütehassıs ve Âlim" ayrımındaki o "alimlerin meclisi" ile doğrudan bağlantılıdır.

3. Evlilik ve Nesil Bilinci

- **"Kendi milletinin kızıyla evlen":** Bu madde, genellikle sosyokültürel kodların aktarımı üzerinden okunur. Erdemli insan, aile kurumunun sadece biyolojik bir birliktelik değil, **"değerler sisteminin aktarımı"** olduğu bilinciyle hareket eder. Aile, erdemin ilk okuludur; eğitim dilinin, inanç kodlarının ortak olduğu bir ortam, çocuğun "sıkıntısız" bir kimlik inşası için en güvenli limandır.

4. Takva Gemisi: Dünya Denizinde "Selamet"

- **Analiz:** "Dünya dipsiz bir denizdir." Bu metafor, "Modern dünyanın kaosuna karşı duruş" olarak tanımladığımız o "sükûnet" halidir.
    - **Gemi (Takva):** İnsanın dış dünyaya karşı korumasıdır.
    - **Yük (İman):** İnsanın ağırlık merkezidir.

- **Yelken (Tevekkül):** İnsanın ilahi yardıma duyduğu güvenin (eylemden sonraki teslimiyetin) gücüdür.

Kötü komşudan uzak dur

Ey oğul!

Nice ağır yükler taşıdım. Fakat kötü komşu kadar ağır bir yüke rastlamadım. Nice acılar tattım, fakat fakirlikten daha şiddetli bir acı tatmadım.

İlimden nasibini al

Ey oğul!

İnsan fakir de olsa ilim ve hikmetiyle hükümdarların meclisinde yer alır.

Arkadaş seçimine dikkat et

Ey oğul!

Birisiyle dostluk kurmak istiyorsan, önce onu öfkelendirecek bir şey yap. Şayet öfkeli iken sana insaflı davranırsa ona yaklaş, insafsız davranırsa uzak dur.

Âhirete hazırlan

Ey oğul!

Dünyaya geldin geleli âhirete doğru yol alıyorsun. Bunun için âhiret yurdu, sana dünya yurdundan daha yakındır.

Dilini duaya alıştır

Ey oğul!

Dilini 'Allah'ım, beni affet' demeye alıştır. Çünkü öyle anlar vardır ki, o saatlerde Allah duaları reddetmez, istediğini ihsan eder.

Hz. Lokman'ın bu nasihatleri, **"Erdemli İnsan"ın sosyal ve psikolojik stratejisini** mükemmel bir şekilde özetliyor. Bu maddeler, bir nevi "kriz yönetimi" ve "ilişki mimarisi" dersi niteliğinde.

"Erdemli İnsan Modeli"mizle bu maddeleri birlikte analiz edelim:

1. Sosyal Hijyen: Kötü Komşu ve Dost Seçimi

- **"Kötü komşu kadar ağır yük görmedim":** Kitabımızdaki "çevre etkisi" tezimizle tam örtüşüyor. İnsan, ne kadar erdemli olursa olsun, sürekli bir "negatif enerji" veya "fitne" üreten bir çevrede (kötü komşuda) erdemini korumakta zorlanır.
- **Öfke Testi (Dost Seçimi):** Bu, müthiş bir **"karakter testi"**. İnsanlar iyiyken herkes iyidir. Ancak Hz. Lokman diyor ki: "Onun gerçek yüzünü görmek istiyorsan, sınırlarını zorla." Öfke anında insafını koruyabilen kişi, **"kriz anında erdemini kaybetmeyen"** kişidir. Modelimizdeki "Mütehassıs"ın aksine, "Âlim" olan kişi öfkesine esir düşmez. Kitabımızda erdemin sürekli ve

değişmez olduğundan bahsetmiştik. Bu nasihat kitabımızdaki tezimizle birebir örtüşmektedir. Elhamdülillah.

2. Statü ve Değer: İlim ve Fakirlik

- **"Fakirlikten şiddetli acı tatmadım":** Burada Hz. Lokman, fakirliği küçümsemiyor, aksine onun ağırlığını teslim ediyor. Ancak hemen arkasından **ilmin statü kuruculuğunu** getiriyor.
- **Analiz:** "Erdemli İnsan" modelimizde, toplumsal statü "para veya güç" ile değil, "hikmet ve duruş" ile elde edilir. Hükümdarların meclisine girişi sağlayan şey, cebinizdeki değil, zihninizdeki ve kalbinizdeki ağırlıktır. Bu, modern dünyanın "tüketim odaklı" statü arayışına vurulmuş en büyük darbedir.

3. Zamanın Yönü: Ahiret Bilinci

- **"Ahiret, dünya yurdundan daha yakındır":** Bu, bir **"tarih ve zaman bilinci"** meselesidir. İnsan, dünyayı "hedef", ahireti ise "uzak bir hayal" sandığı için erdemden uzaklaşıyor. Oysa Hz. Lokman, "yolculuk çoktan başladı" diyerek insana **"anlık sorumluluk"** yüklüyor. Erdemli insan, sürekli bir "varış" bilinciyle yaşayan, attığı her adımın hesabını yapan kişidir. Bu hususu Erdem konusunda Bakara suresi 177. Ayetin mealinin açıklayarak anlatmıştık.

4. Dilin Terbiyesi: Tövbe ve Dua

- **"Dilini 'Allah'ım beni affet' demeye alıştır":** Dua, sadece bir istek değil, bir **"hizalanma"**dır. İnsanın kendi aczini (farkındalığını) sürekli itiraf etmesi, onu kibirden arındırır. Kitabımızın en önemli bölümlerinden birini teşkil eden "tövbe ve farkındalık" tezimiz, aslında bu "dili alıştırma" sürecidir. Kibirli insan dua etmez, çünkü ihtiyacı olduğunu kabul etmez. Erdemli insan ise her an "hata yapabilirim" bilinciyle dua eder.

Borçlanmaktan uzak dur

Ey oğul!

Borçlanmaktan uzak dur. Çünkü borç, seni gündüz zillete sürükler, gece de üzüntüye boğar.

Günah işlemeye cesaretin olmasın

Ey oğul!

Allah'tan öyle bir şey iste ki, günah işlemeye cesaretin olmasın. Ve Allah'tan öyle kork ki, rahmetinden hiçbir zaman ümidin kesilmesin.

Önce selâm ver

Ey oğul!

Bir cemaatin bulunduğu yere gittiğin vakit, önce onlara İslam'ın okunu at, yani selâm ver. Sonra bir köşeye otur, onları konuşuyor halde görmedikçe sen de konuşma. Şayet Allah'ın zikrine dalacak olurlarsa sen de onlara katıl. Fakat başka bir söze geçerlerse oradan ayrıl.

Kendini anla

Ey oğul!

İki dünyada mes'ut olmak istiyorsan, kendini anla. Okuyup bilgili olmaya çalış. Çalış ki, bilenle bilmeyen bir olmaz.

Tembel olma

Ey oğul!

Tembel olma. Tembellik bedbahtlık alâmetidir.

Acele etme

Ey oğul!

Acele etme, acele şeytan işidir.

Güler yüz göster

Ey oğul!

Ahlâkını düzelt. Dostuna da düşmanına da güler yüz göster. Ancak değerin ve itibarın kırılacak derecede hareket etme.

1. Borçlanma ve "Özgürlük" Ekonomisi

- **Analiz:** "Borç, gündüz zillet, gece üzüntüdür." Bu sadece ekonomik bir tavsiye değil, bir **özgürlük felsefesidir**. Borçlu insan, başkasına bağımlı olduğu için "kendi hakikatini" söylemekten çekinir. Erdemli İnsan"ımız, kimseye diyet borcu olmayan, bu yüzden de eğilip bükülmeyen kişidir. Borçsuzluk, erdemi korumanın iktisadi temelidir.

2. İletişim Stratejisi: İslam'ın Oku Emri (Selâm)

- **"Önce selâm ver":** Selâm, karşı tarafa "benden sana zarar gelmez" deme güvenidir.
- **"Konuşuyorlarsa bekle":** Bu, çok zarif bir **"sosyal dinleme"** dersidir. Bugünün insanı, bir meclise girdiğinde hemen "ben buradayım" demek için lafa atlar. Hz. Lokman ise "dinle, analiz et, eğer hakikat (zikir) konuşuluyorsa katıl, değilse nezaketle ayrıl" diyor. Bu, kitabımızdaki "doğru muhatap seçimi"nin sosyal uygulamasıdır.

3. Öz-Farkındalık ve Bilgi: "Kendini Anla"

- **"Okuyup bilgili olmaya çalış":** Buradaki "kendini anla" öğüdü, Yunus Emre'nin "İlim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir" düsturuyla aynı kapıya çıkıyor. Bilgi, insanı sadece dünyada değil, ahirette de "cehaletin bedbahtlığından" kurtaran tek vasıtadır. Bilmeyen insanın erdemli olması zordur, çünkü neye karşı erdemli olacağını bilemez.

4. Hareket Yönetimi: Tembellik ve Acelecilik

- **Tembellik:** Bir "bedbahtlık alâmeti"dir. Yani insanın potansiyelini (emanetini) çöpe atmasıdır.

- **Acele:** "Şeytan işidir." Acele, insanın **"sükûnet ve tefekkür"** mekanizmasını devre dışı bırakır. Erdemli insan, "hareket" ederken tembel değil, "karar" verirken aceleci olmayan kişidir. Bu denge, "Erdemli İnsan"ımızın en belirgin karakter özelliğidir.

5. Sosyal Denge: "Güler Yüz ve İtibar"

- **"Dostuna da düşmanına da güler yüz göster":** Bu, "nezaketi bir erdem olarak" kabul etmektir. Ancak Hz. Lokman'ın buradaki şerhi çok kritik: **"Değerin ve itibarın kırılacak derecede hareket etme."**
- **Analiz:** İşte bu nokta, "erdemli insan"ı "ezik insandan" ayıran çizgidir. Nezaket, bir zayıflık veya yaranma aracı değil, bir **asalet göstergesidir.** İtibarınızı koruyarak nezaket göstermek, o "üstenci/kibirli" tiplere verilecek en güzel cevaptır.

Orta yolu tut

Ey oğul!

Her şeyin hayırlısı olan orta yolu tercih et.

Yolda dikkatli yürü

Ey oğul!

Yolda yürürken yüzünü gözünü oraya buraya çevirme ki, gönlün vesvesede kalmasın.

Mecliste önce oturma

Ey oğul!

Bir cemaat içinde bulunduğunda onlar ayakta iken oturma. Oturdukları zaman sen de oturuver.

Yollara tükürme

Ey oğul!

Bıyık ve sakalınla oynama. Parmağını burnuna sokma. Yollara tükürme, sesli sümkürme. Elinle sinek kovalamayı terk et.

Az konuş

Ey oğul!

Sükût ve teenni ile hareket et. Az konuş. Çok konuşmak, yanılmaya sebeptir.

Sözü fazla dağıtma

Ey oğul!

Konuşurken sözü fazla dağıtma. Aksi takdirde şerefine zarar gelir. Konuşurken başkalarını utandırma. Kaş göz işareti yapma.

Güzel ve lâtif sözleri duymaya çalış. Fazla hayrete düşme. Sözün tekrarlanmasını isteme. İnsanları güldürecek ve kendini maskara edecek sözlerden sakın.

Hz. Lokman'ın bu bölümde yer alan nasihat maddeleri, **"Beden Dili ve İletişim Etiği"** üzerine tarihin gördüğü en rafine rehberlerden biridir. "Erdemli İnsan" modelimiz, sadece zihinsel bir derinlik değil, aynı zamanda **"sosyal bir estetik"** de taşıyor. Bu nasihatler, insanın kamusal alandaki "duruluğunu" ve "saygınlığını" koruması için birer disiplin aracıdır. "Kaba, üstenci veya görgüsüz" tiplere karşı, Hz. Lokman'ın çizdiği **"Zarif ve Vakur İnsan"** profili tam bir panzehir.

Analiz: Sosyal Denge ve İletişim Estetiği

1. "Orta Yol" (İtidal):

- **Analiz:** Çalışmalarımızda vurguladığımız o denge arayışı, burada "her şeyin hayırlısı" olarak somutlaşıyor. Radikallikten, uçlarda yaşamaktan ve aşırı tepkilerden uzak durmak; insanın zihinsel enerjisini korumasıdır. Burada itidal bölümünü Erdemli İnsan Modeli kitabımızdaki bölümü alıntılayarak detaylandıralım.

ERDEMLERİN ELE ALINIŞI VE TEMELLENDİRİLMESİ

- Erdemlerin Bilgisi: **Hikmet**
- Erdemlerin Erdemi olarak: **Adâlet**
- Erdemlerin Koruyucu Erdemi: **İffet**
- Erdemleri Yayan Erdem: **Şecaat**
- Erdemlerin Kemali: **Saadet**

Erdemlerin Ele Alınışı ve Temellendirilmesi

İslam düşüncesinde fazilet/erdem, insanın iyilik yapmasını ve kötülükten uzak durmasını sağlayan ruhî yetenekler için kullanılan bir ahlâk terimidir.

İnsan nefsindeki bilgi, güzel huyla bezenmiş olarak, itidal üzere işler oluştururs*a hikmeti,* ifrat noktası *cerbeze* halini doğurur ki şeytana pabucu ters giydiren bir akıl ama ahlaktan eksik kalır. Bilgi tefrit noktasına inerse bu sefer *büleh* olur bu durum ise doğruyu yanlıştan ayıramayan zavallılık halidir.

Davranış itidal üzere güzel huyla vasıflanmış olarak tezahür ederse, *adâleti* sağlar. Adalet yoksa zulmü doğurur.

İffet erdeminin ifratı olan fücur ve sefihlik ise azmak, günaha dalmak, doğru yoldan ayrılmak anlamlarına gelmektedir."*Fücûr*" kelimesi "*takvâ*" kelimesinin zıddı olarak ifade edilmekte ve "*takvâ*", "iyilik kabiliyeti" olarak, "*fücûr*" ise, "kötülük kabiliyetini ifade etmektedir.

İffet erdeminin tefriti olan *Humûd* ise, insandan şehvet gücünün kesilmesini niteler.

Cesaret erdeminin ifratı olan tehevvür ise öfkenin, aşırı ve zararlı olmasını ve zarar veren bir atılganlık düzeyini niteler. Tefrit noktası ise *cübn* yani korkaklık halidir ki ne kendisini ne hanesini ne vatanını ne bayrağını ve ne de dinini koruyabilir.

- Amelî kuvvetin itidali adâlettir: Adâletin, ifrat ve tefriti bulunmayıp, zıddı olan ***zülüm*** vardır.
- Tablodan bakıldığında şematik olarak daha net anlaşılacaktır.

TEFRİT	İTİDAL	İFRAT
Büleh	Hikmet	Cerbeze
Humud	İffet	Fücur/Şereh
Korkaklık /Cübn	Cesaret	Tehevvür

2. Beden Dili ve Odaklanma:

- **"Yüzünü oraya buraya çevirme":** Bu, günümüzün "dikkat dağınıklığı" çağı için söylenmiş en keskin sözlerden biri. Sürekli etrafı izleyen, odaklanamayan bir insanın gönlü "vesvese" ile dolar. "Tövbe ve Farkındalık" tezimizle birleştirirsek; erdemli insan, bakışlarını ve zihnini yönetebilen, dikkati dağılmayan kişidir. Bu bölümde Bakara Suresi 177. ayeti alarak konuyu tamamlasak yerinde olacaktır.

"Yüzlerinizi doğuya ve batıya çevirmeniz erdemlilik değildir. Asıl erdemli kişi Allah'a, âhiret gününe, meleklere, kitaba ve peygamberlere iman eden; sevdiği maldan yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, yardım isteyenlere ve özgürlüğünü kaybetmiş olanlara harcayan; namazı kılıp zekâtı verendir. Böyleleri anlaşma yaptıklarında sözlerini tutarlar; darlıkta, hastalıkta ve savaş zamanında sabrederler. İşte doğru olanlar bunlardır ve işte takva sahipleri bunlardır." (Bakara Suresi, 2/177)

Bu ayette söz konusu edilen takvalı / erdemli davranışları şöyle sıralayabiliriz:

Allah'a iman etmek,
Meleklere iman etmek,
Kitaplara iman etmek,
Peygamberlere iman etmek,
Ahiret gününe iman etmek,
Kadere hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna ve ahirete inanmak, hesap vereceğini bilmek, gönülden kopup gelen bir arzuyla sırf Allah'ın rızasını kazanmak için, yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalan gariplere, isteyenlere, boyunduruk altında bulunup hürriyetine kavuşmak isteyen köle ve esirlere malî yardımda bulunmak, usulüne uygun namaz kılmak, zekât vermek, sözleştiğinde sözünde durmak, her türlü sıkıntı, musibet ve hastalık hallerinde bir de savaş esnasında sabır göstermek

3. Görgü ve "İtibarın Korunması":

- **"Yollara tükürme, burnunu karıştırma, sinek kovalamayı terk et":** Bunlar basit temizlik kuralları gibi görünse de aslında **"kamusal nezaket"** kurallarıdır. Bir insan, kendi bedenine ve çevresine ne kadar hakimse, karakterine de o kadar hakimdir. Erdemli İnsan Modelimizdeki "modernite içindeki kaba saba özne" eleştirimiz tam da burada devreye giriyor. Erdemli insan, başkalarını rahatsız etmemeyi bir "nefsi terbiye" aracı olarak görür.

4. Sözün Ekonomisi ve Maskaralık:

- **"Sözü dağıtma", "Kendini maskara edecek sözlerden sakın":** Bugün sosyal medyanın "her şeyi içerik yapma" ve "herkesi güldürme" arzusu, insanın saygınlığını (şerefini) tüketiyor.

Erdemli insan, "gösteri toplumu"nun bir parçası olup kendini maskara etmez. Sözü az, öz ve onurludur.

Atıp tutma

Ey oğul!

Kimse hakkında atıp tutma.

Fazla ısrar etme

Ey oğul!

Senden bir şey istendiği zaman, elinden geliyorsa vermeye çalış. Birinden bir şey istediğinde de fazla ısrar etme.

Dinde tartışmaya girme

Ey oğul!

Dinle alakası olmayan meselelerde aksi vaki ise tartışmaya ve münakaşaya girme.

Fakirliğini kimseye açma

Ey oğul!

Acizliğini ve fakirliğini hiç kimseye, hattâ ailene dahi açma ki, onların yanında itibarın düşmesin, sözünü dinlemez olmasınlar.

Hizmetçilerle şakalaşma

Ey oğul!

Hizmetçi ve benzeri kimselerle şakalaşma. Çünkü bunlarla şakalaşmak hakaret ve düşmanlığa sebep olur. Onlara öyle muamele et ki hem seni sevsinler hem de senden korksunlar.

Hz. Lokman'ın bu bölümdeki öğütleri, insanın **"kendi sınırlarını çizme ve itibarını koruma"** sanatı üzerine birer şaheser niteliğinde. "Erdemli İnsan" tezimiz, bu maddelerle beraber artık sadece bir ahlak felsefesi değil, aynı zamanda **"sosyal bir strateji"** haline geliyor.

Bu maddeleri, erdemli insanın **"Denge ve İtibar Yönetimi"** ekseninde şöyle özetleyebiliriz:

1. İtibarın Korunması ve Acizliğin Gizemi

- **"Fakirliğini kimseye açma":** Bu, bir insanın kendi iç dünyasındaki "zayıflık alanlarını" yönetmesidir. "Erdemli İnsan" modelimizde, zayıflığın sergilenmesi bir tür "kurban psikolojisi" doğurur. Erdemli insan, sıkıntısını ancak Yaradan'ına (duasıyla) açar; insanlar nezdinde ise vakarını muhafaza eder. Bu, pasif değil, son derece aktif bir **"duruş"**tur. Rabbine döner ve günahını sadece Rabbine itiraf eder. Acizliğini de sadece Rabbine arz eder.
- **"Atıp tutma":** Yani boş vaatlerde bulunma, dedikodu yapma. Sözün ağırlığını korumak, itibarın en büyük sigortasıdır.

2. Sosyal Sınırlar ve Hiyerarşi

- **"Hizmetçilerle şakalaşma":** Bu madde, modern dünyada çok yanlış anlaşılan "samimiyet" kavramına bir ayar getiriyor. Hz. Lokman burada bir sınıf ayrımı değil, **"otorite ve mesafenin korunması"** gereğini vurguluyor. Çünkü sınırsız samimiyet, nihayetinde saygıyı tüketir.
- **Erdemli İnsan:** Erdemli insan hem merhametli hem de sınırları olan kişidir. "Sınırları aşan/haddini bilmeyen" tiplere karşı, erdemli insan, **"sevgi ile korku (saygı) dengesini"** kurabilen, yönetebilen kişidir.

3. Enerji Tasarrufu ve Tartışma Kültürü

- **"Dinde tartışmaya girme":** Bu, çok önem verdiğimiz **"zaman ve enerji yönetimi"** ile doğrudan bağlantılıdır. Hakikat, münakaşa ile değil, yaşanarak gösterilir. Tartışma, karşıdakini ikna etmeye değil, galip gelmeye odaklandığı için, erdemli insanı "savunma moduna" hapseder.
- **"Israrcı olma":** İsteneni vermek (yardımseverlik) erdemdir; ancak dilenmek veya bir şey için ısrar etmek (onuru çiğnetmek) zayıflıktır. Erdemli insan, kendi kendine yeten, onurlu bir özne olmalıdır.

Şiddetten sakın

Ey oğul!

Çocukları ve elinin altındakileri terbiye ederken şiddetten sakın. Öfkelendiğin vakit vakarla geçiştirmeye çalış. Mümkün olursa sövüp dövme ki, aksi takdirde onların gözünde mehabetin yok olur.

Kendini ve çocuklarını övüp durma.

Hayasız gençlerle ve o halde olan kız çocukları ile ülfet etme. Çünkü dünya ve âhirette mezellete sebep olur.

Önce düşün

Ey oğul!

Bir kimse ile bozuşursan, dilini tut ve makbul olan sözü söyle. Önce düşün, sonra söze giriş.

Herkesin değerini ve layık olduğu hürmeti muhafaza eyle.

Azla yetin

Ey oğul!

Bir kimsenin davetinde bulunduğun vakit, azla yetin. Dalkavukluk edip de o yemeği övmekle başkalarının yemeğini kötüleyip tahkir etme.

Misafirlikte gözlerine dikkat et

Ey oğul!

Bir kimsenin evinde misafir kaldığın vakit gözlerine dikkat et. Her tarafa bakıp durma. Durumuna vakıf olduktan sonra dine aykırı da olsa sırrını ifşa etme.

Lokman Aleyhisselam'ın öğütleri, burada **"İnsan Onuru ve Mahremiyet Yönetimi"** başlığı altında adeta bir "toplumsal nezaket yasası"na dönüşüyor. Kitabımızdaki "Erdemli İnsan" modelinin, aslında bir **"şahsiyet ve vakar mimarı"** olduğunu bu maddelerle çok net görebiliyoruz.

Gelin, bu son halkaları da "Erdemli İnsan" mimarimize entegre edelim:

1. Eğitimde Şiddetin Reddi: "Mehabet"in İnşası

- **Analiz:** *"Şiddetten sakın... Sövüp dövme ki mehabetin yok olmasın."*
- **Perspektifimiz:** Şiddet, güçsüzlüğün dışavurumudur. Erdemli insan, karşısındaki (çocuk veya hizmetli) üzerinde otoriteyi "korku" ile değil, **"mehabet" (saygı uyandıran bir ağırlık)** ile kurar. Şiddet uygulayan, mehabetini (itibarını) yok eder. O "üstenci/kaba" tipoloji eleştirimizin tam karşılığıdır bu; kaba olan, saygınlığını kendi eliyle imha eder.

2. Mahremiyet ve Sır Yönetimi

- **"Misafirlikte gözlerine dikkat et... Sırrını ifşa etme."**
- **Analiz:** Bu, bugün "sosyal medya" ile tamamen yok edilen **"mahremiyet kültürü"**ne karşı devasa bir duruştur. Gözünü zapt edemeyen, dilini de zapt edemez. Bir insanın evindeki sırrı korumak, erdemli insan için bir "hukuk"tur. Kitabımızda bahsettiğimiz "etik ya da ahlaki değerlerin modernitede aşınması" dediğimiz şey tam da bu; insanın başkalarının hayatına hoyratça dalması.

3. Azla Yetinme ve Tevazu (Sofra Adabı)

- **"Dalkavukluk etme, başkasının yemeğini kötüleme."**
- **Analiz:** Bu, bir **"karakter testi"**. İnsanlar yaranmak için dalkavukluk yapar veya birini yüceltmek için başkasını yerer. Erdemli insan ne dalkavuktur ne de gıybetçidir. Azla yetinip şükretmek hem mideyi hem de karakteri "ihtiras"tan korur.

4. İletişimde "Düşün-Söyle" Paradigması

- **"Önce düşün, sonra söze giriş."**
- **Analiz:** Kitabımızdaki o meşhur "Mütehassıs ve Âlim" ayrımımızdaki temel fark burada: Mütehassıs (teknik insan) düşünmeden konuşur, bilgiyi kusar. Âlim (hikmet ehli) ise sözü süzgeçten geçirir. **"Dil, kalbin tercümanı"** ise; erdemli insan önce kalbi (niyeti) terbiye eder, sonra dili (sözü) tartar.

1. Emanet Bilinci ve Stratejik Sükût

- **"Emanete hıyanetten elini çek":** Emanet, sadece eşya değildir; insanın kendisine verilen ömrü, aklı ve ruhu korumasıdır. Çalışmalarımızdaki **"sorumluluk bilinci"** tam olarak burası.
- **"İşi meydana gelmeden önce açma":** Bu, modern dünyanın "sosyal medya teşhirciliğine" ve "planlarını herkese duyurup onay alma ihtiyacına" vurulan bir darbedir. Erdemli insan,

niyetini ve hedefini gerçekleştirene kadar onu **kendi iç kalesinde** saklar. Bu, "göz değmesi" endişesinden öte, işin enerjisini korumak ve mahcup olmamak adına bir **stratejik disiplindir.**

2. İhlas ve Mal Sevgisi (Sadaka)

- **"Sadakayı çok ver. Mal sevgisini gönlünden çıkar":** Mal sevgisi, insanı "tüketen" bir odak haline getirir. Erdemli İnsan modelimizdeki "tüketim toplumu" eleştirimizin ilacı, bu maddede saklı. Sadaka, eldeki malı azaltan bir kayıp değil, gönüldeki "hırs" yükünü hafifleten bir **terapidir.**

3. Teslimiyet ve Hakikat (Razı Ol)

- **"Doğru söyle, Allah'tan gelene razı ol":** Bu, erdemli insanın "kırılma noktası"dır. Doğruyu söylemek, toplumsal bedeli olsa bile vazgeçilmemesi gereken bir duruştur. Kaderin getirdiğine razı olmak ise "kurban psikolojisi"nin değil, "bilinçli teslimiyetin" zirvesidir.

Büyük Toparlama: Erdemli İnsanın 5 Sütunlu Manifestosu

Erdemli İnsan Modeli Kitabımız paralelinde Lokman Aleyhisselam'ın bu 30'dan fazla hikmet hazinesini süzdük. Artık "Erdemli İnsan" kimdir, nasıl yaşar, hangi duruşla toplumu etkiler; resmimiz tamamlandı.

Bu 5 sütun, kitabımızın veya bundan sonraki duruşumuzun "omurgası" olmaya hazır:

1. **İrade Terbiyesi (Şiddetsizlik ve Sabır):** İnsan, dışarıya karşı vakarını, içeriye karşı öfkesini yönetir.
2. **Sır ve Mahremiyet Hukuku (Sükût ve Gizlilik):** Planlarını ve mahremini korur; "gösteriş" değil "gerçekleşme" odaklıdır.
3. **Onur ve Öz-Saygı (İtibar Yönetimi):** Borçtan, dalkavukluktan ve dilenmekten uzak; onuruyla yaşayan özerk bir bireydir.
4. **Hikmetli İletişim (İlim ve Nezaket):** "Önce düşün, sonra söyle." Bilginin değil, hikmetin peşindedir; tartışmaz, yaşar.
5. **Dünyevi Teslimiyet (İhlas ve Razı Oluş):** Mal hırsından arınmış, elindekiyle paylaşan ve hakikate razı olan "özgür ruh". Şimdi devam edelim.

Yemekte şunlara dikkat et

Ey oğul!

Yemekten önce ve sonra ellerini yıka. Bu hal fakirliğini giderir, göze kuvvet verir.

Çok yemek kalbe katılık ve gaflet verir. İbadette tembelliğe sebep olur.

Yemeğin başında Bismillah, sonunda Elhamdülillah, ortasında da nimetin Allah'tan geldiğini düşün.

Tek elle ekmeği koparma. Bu hareket kibirli insanların âdetidir.

Yemeğin başında ve sonunda bir parça tuz yemek birçok hastalığa karşı devadır.

Lokmayı küçük tut ve iyice çiğne.

Misafir geldiği zaman mümkünse yemeği büyük kaba koy, berekete sebep olur.

Yemek yerken önünden al, ekmeğin ve tabağın ortasından alma.

Elinden ekmek ve yemek parçası düştüğünde al, temizle ve öyle ye.

Sıcak olan yemeğe soğutmak için ağzınla üfleme, soğuyuncaya kadar bekle.

Yemeği çabuk yeme.

Hurma ve kayısı gibi sayılabilir meyveleri teker teker ye, çifter çifter yeme ve çekirdeklerini bir tarafa topla.

Yemek arasında çok su içme. Su içerken bardağın içine bak. İçine uygunsuz bir şey düşmüş olmasın. Suyu içerken üç nefeste içiver.

Yemeğe herkesten önce el uzatma.

Yemek esnasında güzel şeylerden bahset.

Sofrada bulunan arkadaşlarına ara sıra göz ucuyla bak. Yemek ve ekmeği o tarafa sür.

Misafirler çekingen davranırlarsa üç defadan fazla yemeleri için ısrar eyleme. Yemek yeme isteğin yoksa özür beyan eyle.

Hz. Lokman'ın bu sofra adabı, sadece "nasıl yemek yenir"in ötesinde; **"beden-ruh bütünlüğü"**, **"sosyal nezaket"** ve **"farkındalık"** üzerine kurulu bir **adab-ı muaşeret** sistemidir. Modern dünyada "fast-food" kültürüyle yozlaşan ve mekanikleşen beslenme eylemini, bir **ibadete ve estetik deneyime** dönüştürüyor.

Bu maddeleri "Erdemli İnsan" mimarimiz üzerinden analiz edelim:

1. Sofra ve Farkındalık (Adab-ı Muaşeret)

- **"Yemeği çabuk yeme", "Lokmayı küçük tut ve iyice çiğne":** Bu, günümüzün "hızlı tüketim" kültürüne bir dur ihtarıdır. İnsan yemeği çiğnerken aslında "zamanı" çiğner ve anın tadına varır.
- **"Suyu üç nefeste iç", "Bardağın içine bak":** Bunlar, kişinin **"anlık farkındalık" (mindfulness)** kapasitesini artıran disiplinlerdir. "Farkındalık" tezimizle tam örtüşür; anı kontrol eden, yaşamın kontrolünü elinde tutar.

2. Sosyal Estetik ve Paylaşım (Misafirlik Adabı)

- **"Yemek esnasında güzel şeylerden bahset":** Sofrayı bir "dedikodu veya şikâyet alanı" değil, bir "fikir ve nezaket alanı" haline getirmektir. Bu, savunduğumuz **"nitelikli çevre"** inşasının sofra başındaki uygulamasıdır.
- **"Misafiri üç defadan fazla zorlama":** Bu, muhatabın **"iradesine ve onuruna"** duyulan saygıdır. Erdemli insan, iyiliği zorla kabul ettirmez; nezaketin sınırını bilir.

3. Sağlık ve İhtiyat (Bedensel Terbiye)

- **"Yemeğe üfleme", "Önünden al":** Bunlar hem hijyenik hem de **"nefs-i terbiye"** kurallarıdır. Önünden almak, diğerlerine karşı bir saygı ve sınır bilincidir. Üflememek ise sabrı ve teenni ile hareket etmeyi öğretir.
- **"Çok yemek kalbe katılık verir":** Hz. Lokman burada beslenme ile **"manevi sertlik"** arasında doğrudan bir bağ kuruyor. Modern tıbbın "obezite ve stres" ilişkisini, o binlerce yıl önce "kalp katılığı ve gaflet" olarak tanımlamış. Erdemli insan, bedensel hazlarını dizginleyerek ruhunun berraklığını korur.

4. Şükür ve Tevazu (Bismillah-Elhamdülillah)

- **"Nimetin Allah'tan geldiğini düşün":** Bu, kibrin en büyük ilacıdır. İnsan, sofradaki lokmanın sadece kendi çabası değil, ilahi bir ikram olduğunu düşündüğünde; "kendi kendine yeten ve her şeyi kazanan insan" (modern seküler birey) kibrinden kurtulur.

Analiz: "Erdemli İnsan"ın Sofra Felsefesi

"Birbirine yabancılaşmış, aynı masada oturup farklı dünyaları yaşayan" insan tipine karşı; Hz. Lokman'ın sofra adabı bir **"ortak değerler paydası"** sunuyor.

- **Modernite:** Tüketir, hızla geçer, çevreye duyarsızdır.
- **Lokmanî Model:** Tadına varır, paylaşır, nezaketi ve hijyeni (hukuku) korur.

Bu sofra adabı, bir insanın **"kendi bedeniyle ve çevresiyle olan barışıklığını"** gösterir. Erdemli insan, sofrada kaba davranan birinin hayatın diğer alanlarında (iş, politika, ikili ilişkiler) erdemli olabileceğine inanmaz.

Dilini tut

Ey oğul!

İlim ve takva ehli veya herhangi bir sebeple senden ileride bulunan bir kimsenin huzurunda dilini tut.

Dostlarını dinle

Ey oğul!

Senin iyiliğini isteyen dostlarının tavsiye ve öğütlerini can kulağıyla dinle.

Doğru ol

Ey oğul!

Sözünde, işinde ve gidişinde doğru ol. Doğru olan sözlerinin bile hayrete ve tereddüde sebep olacaksa, söyleme daha iyi.

Ümidini kesme

Ey oğul!

İnsanların gönlünü almaya çalış. Allah'ın rahmetinden ümidini kesme.

İyi ol

Ey oğul!

Açıkta ve gizlide iyi olmaya çalış.

Varlık yokluktan, akıl sarhoşluktan iyidir.

Bir şeyi vaktinden önce isteme.

İçini süsle

Ey oğul!

İçini dışından daha çok süsle: İçin Hakkın, dışın halkın baktığı yerdir.

Her yerde ve her zaman Allah'ı yanında hazır nazır olarak bil.

Allah nazarında seni utandıracak işi bırak.

Lokman Aleyhisselam'ın bu öğütleri, aslında **"Erdemli İnsan" mimarisinin iç kolonlarını** oluşturuyor. Çalışmalarımızda vurguladığımız o "görünürlük tuzağı" ve "içsel bütünlük" arayışı, bu nasihatlerde tam bir karşılık buluyor.

Bu maddeleri, "Erdemli İnsan" modelimizle **ontolojik bir final** düzeyinde analiz edelim:

1. Dili Tutmak ve Muhatabın Hakikati

- **"İlim ve takva ehlinin huzurunda dilini tut":** Bu, bir **"entelektüel tevazu"** dersidir. "Mütehassıs ve Âlim" ayrımımızdaki o "alim" figürüne duyulan saygının pratik bir tezahürüdür. Her şeyi bildiğini sanan modern insan, susmanın aslında bir "bilgi edinme yöntemi" olduğunu unuttu. Erdemli insan, dinlemeyi bir **"hikmet toplama sanatı"** olarak görür.

2. İmaj ve Hakikat (İç-Dış Dengesi)

- **"İçini dışından daha çok süsle":** Bu, modern dünyanın "vitrin toplumu"na (Instagram, kişisel markalaşma, dışa dönük başarı) vurulan en büyük darbedir.
- Kitabımızdaki "Erdemli İnsan", başkalarının onayına (dışa) göre değil, Yaradan'ın nazarına (içe) göre yaşayan kişidir. Dışı süslemek bir "rol yapma" eylemiyken, içi süslemek bir **"varoluş inşası"**dır. Erdemli insan, halkın baktığı "dış" kadar, Hakk'ın baktığı "iç"in parlaklığına ehemmiyet verir.

3. İletişimde Strateji ve Hakikat

- **"Doğru olan sözü bile tereddüde sebep olacaksa söyleme":** Bu, çok derin bir **"iletişim etiği ya da ahlaki duruş"**tur. Bazen doğruyu söylemek dahi, zamanlaması veya ortamı uygun değilse hakikati zedeler. Erdemli insan, sadece "doğru"yu değil, **"yerinde olan"**ı söyleyen kişidir. Bizim "Erdemli İnsan"ımız, dilini bir silah gibi değil, bir neşter gibi, şifa vermek için kullanan biridir.

4. Süreklilik ve Murakabe (Görünürlükten Bağımsızlık)

- **"Açıkta ve gizlide iyi olmaya çalış":** Erdem, kimse görmediğinde de var olan şeydir. "Gizli erdem", insanın kendi vicdanına olan saygısının bir kanıtıdır. Bizim "farkındalık" dediğimiz şey, işte bu "Allah her an yanındadır" bilincinin insanda yarattığı o **"içsel denetim"** mekanizmasıdır. İhsan halidir.

Büyük Final: Erdemli İnsan'ın Manifestosu

Elimizdeki bu eşsiz listeden, "Erdemli İnsan"a uzanan tezimiz için şu **"5 Temel Sütunlu Erdem Manifestosu"** çıkıyor:

1. **Duruş (Vakar ve Sükût):** İlim ehlinin yanında dinlemeyi, gereksiz tartışmalardan kaçınmayı bilir.
2. **Öz-Bütünlük (İç-Dış Süslemesi):** Vitrinine değil, kalbinin (niyetinin) derinliğine yatırım yapar.
3. **İletişim Etiği (Zamanlı Hakikat):** Sözünü tartar; sadece doğruluğunu değil, muhatapta oluşturacağı etkiyi de hesaplar.
4. **Dostluk ve İstişare (İrade Dayanışması):** İyiliğini isteyenlerin sesine kulak verir; yalnızlaşmaz ama kendi iradesini de korur.
5. **Ontolojik Güven (Teslimiyet):** Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez; dünyevi hırslar yerine kalbi bir genişliği seçer.

İlk maddeden bu tarafa kadar olan nasihatleri bir analiz çatısında birleştirelim

Hazret-i Lokman'ın bu öğütlerini tek tek inceleyerek aslında insanın hem iç dünyasında hem de dış dünyasında nasıl bir **"nizam"** kurması gerektiğini netleştirdik. Şimdi, tüm bu maddeleri tek bir **"Erdemli İnsan" mimarisinde** birleştirelim.

Bu nasihatler silsilesi, aslında insanın **"Varlık", "İrade", "Sosyal İlişkiler", "İletişim" ve "Ahiret Bilinci"** olmak üzere beş temel eksende nasıl bir "inşa" sürecine girmesi gerektiğini gösteriyor.

1. İçsel İnşa: "Takva Gemisi ve Öz-Farkındalık"

Tüm nasihatlerin temeli budur. Hazret-i Lokman, "dünya dipsiz bir denizdir" diyerek bizi dış dünyaya karşı koruyacak tek zırhın **"takva"** olduğunu belirtir.

- **Analiz:** İçini dışından daha çok süslemek (ihlas), Allah'ı her an yanında bilmek (murakabe) ve kendini bilmek (nefsini tanıma), erdemli insanın **"merkezini"** oluşturur. İnsan merkezini Allah'ın rızasına sabitlediğinde, dünyanın karmaşası (vesveseler, hırslar) onu savuramaz.

2. İrade Yönetimi: "Sükût, Teenni ve Özgürlük"

İnsan, kendi iradesine sahip çıkamadığında "borç, tembellik ve acelecilik" gibi tuzaklara düşer.

- **Analiz:** Söz gümüşse sükûtun altın olması, az konuşmak, aceleden kaçınmak ve borçlanmamak; insanın kendi zamanını ve enerjisini yönetme biçimidir. Erdemli insan, başkasına bağımlı olmayan (borçsuz) ve diline hükmedebilen (sükût) bir "özne"dir.

3. Sosyal Strateji: "Seçicilik ve İtibar Yönetimi"

Hazret-i Lokman'ın öğütleri, sosyal çevreyi bir "elek" gibi kullanmamızı ister.

- **Analiz:** Cahil ve ahmak ile dost olmamak, kötü komşudan kaçınmak, âlimlerin meclisinde bulunmak; bir insanın kalitesini, beraberinde olduğu insanların belirlediğinin kanıtıdır. Burada "nezaket ama mesafe" kuralı (hizmetçiyle şakalaşmama, itibarını koruyarak gülümseme) erdemli insanın sosyal "dozajını" tayin eder.

4. İletişim Etiği: "Vakur Söz ve Mahremiyet"

Söz, erdemli insan için bir silah değil, bir "hikmet" aracıdır.

- **Analiz:** Sözü dağıtmamak, dalkavukluk etmemek, sır saklamak ve tartışmalardan (özellikle dini münakaşalardan) uzak durmak; sözün "şerefini" korumaktır. Erdemli insan, konuşurken karşı tarafı utandırmaz, dedikodudan kaçınır ve dilini sadece hakikat için kullanır.

5. Günlük Yaşam ve Adab: "Sofra ve Beden Disiplini"

Bu öğütler, yüce bir hayatın "küçük detaylarda" gizli olduğunu hatırlatır.

- **Analiz:** Yemek adabı, temizlik, selâm vermek, elden düşeni almak... Bunlar insana "kendi bedeniyle ve çevresiyle barışık, saygılı bir varlık" olmayı öğretir. Yemekte aşırıya kaçmamak, bedene ve kalbe gösterilen bir hürmettir.

Büyük Sentez: Erdemli İnsan'ın Manifestosu

Hazret-i Lokman'ın bu öğütlerini birleştirdiğimizde ortaya çıkan **"Erdemli İnsan Modeli"** şu üç kavramda özetlenebilir:

1. **Vakar (Duruş):** Kendine güvenen, borçsuz, şiddete başvurmayan, kendi işini yapan, onurlu duruş.
2. **Hikmet (Zihin):** Okuyan, düşünen, ilim meclisinde bulunan, dili süzgeçten geçiren derinlik.
3. **İhlas (Kalp):** İçini dışından daha parlak tutan, riyadan kaçan, Allah ile olan bağı esas alan samimiyet.

Şimdi soruyorum: Bu kadar kapsamlı ve yaşamsal bir "harita" önümüzde dururken, sizce modern insanın bu öğütleri bir "yaşam biçimi" haline getirebilmesi için **en büyük engel nedir?** Zaman darlığı mı, dijital dünyanın gürültüsü mü, yoksa insanın artık "nefsinin arzularını erdemden üstün tutması" mı?

Hazret-i Lokman'ın (a.s.) o muazzam hikmet deryasından süzdüğümüz bu öğütler, sadece geçmişe ait birer hatıra değil, bugünün "modern enkazı" altında yönünü bulmaya çalışan insan için sarsılmaz bir **istikamet rehberidir.**

Hüküm ve Hikmet Metni: Erdemli İnsanın Anayasası

Bu çalışma boyunca süzdüğümüz her öğüt, sadece bir davranış kuralı değil, bir varoluş hükmüdür. Hazret-i Lokman'ın lisanından dökülen bu hikmetler, erdemli insanı şu dört temel sütun üzerine inşa eder:

1. İstiklal ve Onur Hükmü (Maddi ve Manevi Bağımsızlık)

Erdemli insan, kimseye boyun eğmeyen, özgür bir öznedir. Borçtan kaçınmak, kendi işini kendisi görmek ve kimseden bir şey isterken ısrarcı olmamak; bu bağımsızlığın maddi zırhıdır. Acizliğini ve fakirliğini gizlemek ise manevi bir onurdur.

Hikmet: İnsan, başkasına bağımlı olduğu ölçüde değil, kendi nefsinin dizginlerini elinde tuttuğu ölçüde hürdür.

2. Sosyal Estetik ve Sınır Hükmü (Nezaket ve Mesafe)

Toplum içinde var olmak, her rüzgâra kapılmak demek değildir. Dostunu öfke anında test etmek, cahil ve ahmak ile arasına mesafe koymak, misafirlikte gözüyle başkasının mahremini ihlal etmemek; sosyal bir zekânın ürünüdür. Sofradaki küçük bir detaydan, meclisteki büyük bir söze kadar her eylem, muhatabın hukukunu koruma altına alır.

Hikmet: Nezaket zayıflık değil, şahsiyetin dışarıya taşan asaletidir.

3. Zihinsel Berraklık ve Sükût Hükmü (Sözün İzzeti)

Söz, insanın şerefidir. Çok konuşmanın hatayı, tartışmanın ise kalbi kararttığı bir dünyada; az konuşmak, teenni ile hareket etmek ve doğru olan sözün bile zamanını beklemek en büyük ilimdir. Âlimlerin meclisinde canlanan bir kalp, sadece "bilgi" değil, "ruh" devşirir.

Hikmet: Sözün izzeti, onu nerede susturacağını bilmekte gizlidir.

4. Batınî Derinlik ve Murakabe Hükmü (İçsel Bütünlük)

Her şeyden öte, erdemli insan "bakılan yerlerini" süsleyendir. Dışını halkın bakışı için tertipli tutarken, içini Hakk'ın nazarı için ihlasla bezer. İyiliği hem açıkta hem gizlide yapmak, her an Allah'ın huzurunda olduğunun (murakabe) bilinciyle yaşamaktır.

Hikmet: İçini süslemeyenin dışı, sadece bir maskedir; gerçek güzellik kalbin Hakk'a razı olmasıdır.

Netice-i Kelâm: Şahsiyetin Mimarı Olmak

Hazret-i Lokman'ın (a.s.) o muazzam hikmet deryasından süzdüğümüz bu öğütler, sadece geçmişe ait birer hatıra değil, bugünün "modern enkazı" altında yönünü bulmaya çalışan insan için sarsılmaz bir istikamet rehberidir demiştik.

Hazret-i Lokman'ın nasihatlerinin toplamına baktığımızda gördüğümüz hakikat şudur: Erdem, parçalanamaz bir bütündür. Sofra adabından meclis edebine, borçlanma hukukundan sükûtun derinliğine kadar her madde, aslında tek bir amaca hizmet eder: "İnsanı, kendi nefsinin ve dünyanın esaretinden kurtarıp, sadece Allah'a kul olan onurlu bir şahsiyet haline getirmek."

Bugünün insanı; "sahip olduğu" kadar değerli, "göründüğü" kadar var olduğunu sanmaktadır. Oysa Lokmanî hikmet bizlere; gerçek zenginliğin ilimle, gerçek özgürlüğün borçsuzlukla ve gerçek gücün ise vakarla mümkün olduğunu fısıldıyor.

Sonuç olarak; Hazret-i Lokman'ın evladına mirası, bize de vasiyetidir: Dünya dipsiz bir denizdir, gemin takva, yelkenin tevekkül olsun. Bu gemiye binen, selâmetle kıyıya varacaktır. Yolun sonunda "razı olunmuş bir kul" olarak uyanmak, erdemli bir hayatın en büyük mükâfatıdır.

Bu çalışma, "Mütehassıs"ın ruhsuz teknik bilgisine hapsolmuş modern bireye, "Âlim"in kalbi dirilten nefesini teklif etmektedir. Erdemli insan; mecliste yerini bilen, sofrada şükrünü eda eden, düşmanına dahi insafı elden bırakmayan ve iç dünyasını halk için değil Hakk için süsleyen bir **denge insanıdır.**

سُبْحَانَكَ لاَعِلْمَ لَنَآ اِلاَّ مَاعَلَّمْتَنَآ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

"Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bilgimiz yoktur. Muhakkak ki sen, ilmi ve hikmeti her şeyi kuşatan Alîm-i Hakîmsin." (Bakara, 2/32).

Allah'a emanet olun.

Vesselam.